

Príprava zákona o prístupe k informáciám o životnom prostredí v Slovenskej republike

Š. Úradník: Preparation of the Proposal of the Act of Access to Information on the Environment in the Slovak Republic. Život. Prostr., Vol. 31, No. 4, 180–182, 1997.

According to the article 45 of the Constitution of the Slovak Republic, every citizen has the right to early and complete information about the state of the environment, as well as about the reasons for and results of its state. According to the article 51 of the Constitution this right must be claimed only within the framework of laws.

In operative rules on the protection of the environment or its components the problem of access to information on the environment is arranged in different ways and usually more narrowly than established by the article 45 of the Constitution. Apart from variability there are some insufficiencies in material-legal amendments, and the corresponding process-legal amendments are almost completely absent. At present the Ministry of Environment of the Slovak Republic prepares the Bill on Access to Information About the Environment that will be submitted to the Government of the Slovak Republic. The author shortly characterizes the Bill that amends the constitutional right to information on the environment in an effective and democratic way which is fully compatible with existing legal systems in the European Union.

Podľa čl. 45 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len "Ústava") **každý** má právo na **včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu**. Podľa čl. 51 Ústavy sa možno domáhať tohto práva len v medziach zákonov, ktoré ustanovujú cit. článku Ústavy vykonávajú.

V platných predpisoch reglementujúcich ochranu životného prostredia alebo jeho zložiek, vrátane zákona NR SR č. 127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie, je problematika sprístupňovania informácií o životnom prostredí upravená veľmi rôznorodo a (s výnimkou zákona č. 17/1992 Zb.) spravidla podstatne užšie, než ustanovuje čl. 45 Ústavy.

Okrem rôznorodosti (nejednotnosti) podrobnejšej právnej úpravy ústavného práva na informácie o životnom prostredí v spomínaných zákonoch možno konštatovať spravidla väčšie či menšie nedostatky v hmotnoprávnej úprave a takmer úplnú absenciu zodpovedajúcej procesnoprávnej úpravy.

Vo väčšine spomínaných predpisov, ak sa aj upravuje určitá "informačná" povinnosť, ide skôr o oznamovací

povinnosť voči orgánom štátnej správy na účely výkonu štátnej správy, resp. štátneho dozoru v tejto oblasti. Právo tretích osôb nahliadať do príslušnej dokumentácie je spravidla viazané na preukázanie právneho záujmu, na postavenie príslušnej fyzickej či právnickej osoby ako účastníka správneho konania a podobne.

Tento nedostatok je čiastočne odstránený v predpisoch o ochrane ovzdušia, o ochrane prírody a krajiny, a najmä v zákone NR SR č. 127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie, hmotnoprávne aj v zákone o životnom prostredí.

Slovenská republika sa podpisom Európskej dohody o pridružení zaviazala o. i. zharmonizovať svoj právny poriadok s právom Európskej únie. V Európskej únii platí pre túto oblasť **Smernica Rady č. 90/313/EHS o voľnom prístupe k informáciám o životnom prostredí** (ďalej len Smernica).

Rada Európy, ktorej členom je aj Slovenská republika, vydala **Odporúčanie výboru ministrov č. R (81) 19 o prístupe k informáciám, ktoré vlastnia verejné orgány**. Dokument upravuje voľný prístup k informá-

ciám, ktoré vlastní verejné orgány a netýka sa len životného prostredia, ale aj ďalších oblastí.

Slovenská republika je jedným zo signatárov medzinárodného **Dohovoru o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené činnosťami nebezpečnými pre životné prostredie** (Lugano, 1993). Dohovor obsahuje osobitnú kapitolu (III) – Prístup k informáciám. Princípy luganského Dohovoru v oblasti prístupu k informáciám o životnom prostredí sú prakticky zhodné so zásadami Smernice.

Smernica, ako aj ďalšie spomínané medzinárodné dokumenty, vychádza najmä z týchto princípov:

- Právo na včasnú a úplnú informáciu o stave životného prostredia, ako aj o príčinách a následkoch tohto stavu (ďalej len "informácia") patrí medzi základné ľudské práva a slobody.

- Žiadateľ o informáciu nie je povinný preukazovať právny alebo iný dôvod, ani účel, na ktorý informáciu požaduje.

- Sprístupňujú sa informácie, ktorými disponujú orgány štátnej správy a územnej samosprávy, nimi riadené odborné organizácie, prípadne aj niektoré iné právnické alebo fyzické osoby poverené výkonom konkrétnych úloh pre verejnú správu.

- Ustanovujú sa dôvody, pre ktoré možno sprístupnenie informácie obmedziť alebo odmietnuť.

- Každé odmietnutie, resp. obmedzenie sprístupnenia informácie, musí povinný subjekt odôvodniť. Okrem toho musí byť zabezpečené právo žiadateľa o informáciu, aby sa v prípade odmietnutia, resp. obmedzenia sprístupnenia informácie, mohol tohto svojho práva domáhať v administratívnom či súdnom konaní.

- Za sprístupnenie informácie možno požadovať náhradu v rozumnej výške, ktorá však nemá byť väčšia, ako náklady spojené so sprístupnením informácie.

Je neprípustné požadovať úhradu nákladov vynaložených na získanie (obstaranie) informácie.

- Sprístupňovanie informácií sa delí na:

- pasívne* – sprístupňovanie konkrétnym žiadateľom na základe osobitnej žiadosti,

- aktívne* – publikovanie informácií, správ a pod.

- v masmédiách, odborných alebo účelových publikáciách, počítačovej sieti a pod.

- Predmetom právnej úpravy nie je povinnosť, metódika, štandardizácia, spôsob, rozsah a pod. získavania informácií o životnom prostredí, ale spôsob, rozsah a forma *sprístupňovania* tých informácií o životnom prostredí, ktoré vlastní orgány verejnej správy a ďalšie subjekty povinné sprístupňovať informácie.

Príprava návrhu zákona o prístupe k informáciám o životnom prostredí

V r. 1996 bol pripravený a predložený na rokovanie vlády SR *návrh zásad* zákona NR SR o prístupe k infor-

máciám o životnom prostredí. Na pripomienkovaní týchto zásad sa okrem príslušných ústredných orgánov štátnej správy podieľal široký okruh odborníkov i dobrovoľných pracovníkov z rôznych oblastí našej spoločnosti.

V spolupráci s finančnou pomocou Harvard Institute for International Development sa v priebehu legislatívneho procesu uskutočnili dva odborné semináre (z toho jeden so zahraničnými lektormi), na ktorých sa zúčastnili pracovníci ústredných orgánov štátnej správy a vybraných odborných organizácií (ktoré by mali byť subjektmi povinnými sprístupňovať informácie), ako aj zástupcovia mimovládnych organizácií, vysokých škôl a vedeckých ústavov.

V nadväznosti na prijatie zákona NR SR č. 350/1996 Z. z. o rokovanom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky bol ďalší legislatívny proces návrhu zásad vyššie uvedeného zákona zastavený. V súčasnosti Ministerstvo životného prostredia SR pripravuje návrh (paragrafovaného znenia) zákona o prístupe k informáciám o životnom prostredí (ďalej len "návrh zákona"), ktorý by mal byť zaslaný na medzirezortné pripomienkové konanie v máji, resp. júni t. r. a v III. štvrtroku 1997 predložený na rokovanie vlády Slovenskej republiky.

Návrh zákona bude vychádzať z uvedených zásad zákona NR SR o prístupe k informáciám o životnom prostredí. Mal by byť úplne kompatibilný so Smernicou i so spomínanými medzinárodnými dokumentmi.

Stručná charakteristika návrhu zákona

Návrh zákona sa v súčasnosti iba pripravuje. Nemôžeme teda ešte uviesť jeho definitívny obsah a charakteristiku. Preto stručnú charakteristiku, ktorú uvádzame, treba chápať ako odborný názor autora článku, vychádzajúci z doteraz vykonaných legislatívnych prác a odborných diskusií k príprave zásad i paragrafovaného znenia tohto zákona.

Návrh zákona, ktorý by mal po hmotnoprávnej i procesnoprávnej stránke upravovať oblasť prístupu k informáciám o životnom prostredí, bude obsahovať najmä tieto princípy (ustanovenia):

- Zavádza sa definícia pojmu "*informácia o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu*", v podstate ako informácia v písomnej, obrazovej alebo zvukovej forme, alebo informácia na inom hmotnom nosiči reprodukovateľným technickými prostriedkami:

- o stave zložiek životného prostredia,
- o znečisťovaní a poškodzovaní životného prostredia,
- o vlastnostiach, množstvách a pôsobení činiteľov spôsobujúcich znečisťovanie a poškodzovanie životného prostredia,
- o činnostiach a opatreniach prijatých na ochranu ži-

votného prostredia (vrátane plánov a programov na jeho ochranu a prevenciu ochrany zdravia ľudí),

- určená podľa osobitného predpisu (napr. novopripravované predpisy týkajúce sa uvoľňovania geneticky modifikovaných organizmov).

Pre tieto informácie sa v zákone zavádza legislatívna skratka *informácie o životnom prostredí*.

• Zákon upravuje:

- pasívne sprístupňovanie informácií o životnom prostredí (sprístupňovanie na základe žiadosti),
- aktívne sprístupňovanie informácií (najmä ročné správy o stave životného prostredia v Slovenskej republike vydávané Ministerstvom životného prostredia SR),
- povinnosť určitých subjektov (a sankcie za jej neplnenie):

a) zverejňovať informácie o nimi spôsobovanom znečistení životného prostredia,

b) bezodkladne informovať verejnosť pri vážnom ohrození alebo poškodení životného prostredia.

• Povinnosť sprístupňovať informácie o životnom prostredí majú orgány štátnej správy a obce (ďalej len "orgány") a nimi riadené, resp. poverené odborné organizácie.

• Sprístupnením informácií o životnom prostredí sa rozumie umožnenie voľného prístupu k jestvujúcim informáciám o životnom prostredí v súlade s týmto zákonom, najmä ich zverejnením, poskytnutím na základe žiadosti, umožnením nahliadnuť do príslušných materiálov a robiť z nich kópie a odpisy.

Pri určovaní formy sprístupnenia (ktorá má byť adekvátne konkrétnemu prípadu), orgán alebo odborná organizácia prihliada najmä na formu žiadosti, rozsah alebo obsah požadovanej informácie, na svoje možnosti a ďalšie okolnosti prípadu.

• Právo na sprístupnenie informácie o životnom prostredí má každý, bez preukázania právneho alebo iného záujmu alebo dôvodu, pre ktorý informáciu požaduje, ak tento zákon alebo osobitný predpis neustanovuje inak.

• V zákone sa (v súlade so Smernicou) taxatívnym spôsobom vypočítavajú dôvody pre možné nesprístupnenie alebo obmedzenie informácie o životnom prostredí, ako aj postup v prípade žiadosti o sprístupnenie informácie o životnom prostredí:

a) obsahujúcej obchodné tajomstvo,

b) ktorú poskytla povinnému subjektu tretia osoba bez právnej povinnosti (a u ktorej si to táto osoba vyhradila).

V zákone uvedeným postupom (osobitné správne konanie) možno (z dôvodov taxatívne vymenovaných v zákone) prelomiť ochranu práv podľa písmena a) a b) a požadovanú informáciu o životnom prostredí sprístupniť.

• Zákon ustanovuje pomerne širokým spôsobom formy žiadosti o sprístupnenie informácie o životnom prostredí. Každá takáto žiadosť však musí byť dostatočne určitá, musí byť z nej zrejmé najmä kto ju podáva, ako aj obsah a rozsah požadovanej informácie o životnom prostredí. Ak je žiadosť neúplná, vyzve orgán alebo odborná organizácia žiadateľa, aby ju v lehote 15 dní doplnil a zároveň určí formu doplnenia.

Nedoplnenie, resp. nedostatočné doplnenie žiadosti, môže byť dôvodom pre nesprístupnenie informácie o životnom prostredí.

• V súlade so Smernicou (i ďalšími medzinárodnými dokumentmi) sa ustanovuje lehota na sprístupnenie informácie o životnom prostredí, a to bez zbytočného odkladu, najneskôr však do dvoch mesiacov.

• Každé úplné alebo čiastočné nesprístupnenie informácie o životnom prostredí musí orgán alebo odborná organizácia odôvodniť.

• V prípade nesprístupnenia informácie o životnom prostredí alebo jej časti má žiadateľ právo písomne požiadať orgán alebo odbornú organizáciu o vydanie rozhodnutia o nesprístupnení podľa zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok). Toto právo môže uplatniť do dvoch týždňov od obdržania oznámenia o dôvodoch nesprístupnenia informácie, inak právo zaniká.

Tým je zabezpečené (bez zbytočného byrokratizovania) právo žiadateľa domáhať sa ochrany svojich záujmov administratívno-právnou alebo súdnou cestou.

Rozhodnutie o nesprístupnení informácie o životnom prostredí podľa zákona o správnom konaní vydáva príslušný orgán, ktorý vybavoval žiadosť o jej sprístupnenie, alebo do ktorého pôsobnosti (riadenia) patrí odborná organizácia, ktorá vybavovala žiadosť o jej sprístupnenie. Správne konanie je oslobodené od správnych poplatkov.

• Informácia o životnom prostredí sa sprístupní za náhradu nákladov spojených s jej sprístupnením. Takýmito nákladmi sa rozumie nielen náklady na zhotovenie kópie, poštovné a balné, ale v niektorých prípadoch aj náklady spojené s vyhľadaním, resp. spracovaním (najmä komplexnejšej) informácie o životnom prostredí.

V odôvodnených prípadoch môže orgán alebo odborná organizácia, ktorí informáciu o životnom prostredí sprístupnia, upustiť od požadovania náhrady. Podrobnosti o spôsobe určenia výšky náhrady a odôvodnené prípady na upustenie od jej požadovania ustanoví vykonávacie nariadenie vlády Slovenskej republiky.

* * *

Návrh zákona efektívnym a demokratickým spôsobom upravuje ústavné právo na prístup k informáciám o životnom prostredí a je plne kompatibilný s platnou právnou úpravou v Európskej únii.